

Nieuwe uitdagingen, nieuwe structuren

Generaals wordt vaak verweten dat ze zich voorbereiden op het opnieuw vechten van de laatste oorlog. Strategieën worden gebaseerd op de oude machtsverhoudingen, de mogelijkheden van het bestaande materieel en de ruimtelijke schaal van het vorige conflict.

Maar dat geldt niet alleen voor generaals. Ook politici lijken zich met hun energiebeleid vooral op het verleden te richten, zoals duidelijk werd in de recente discussie over de verkoop van Essent aan RWE en Nuon aan Vattenfall. Enerzijds bestaat het idee dat lokale oplossingen, aangestuurd door lokale belangen en gecontroleerd door lokale volksvertegenwoordigers garant kunnen staan voor de belangen van de burgers. De lokalen leggen de nadruk bij mogelijkheden om de bedrijven aan te sturen vanuit het lokale publieke belang en contrasteren dat met een situatie, waarbij internationale bedrijven slechts vanuit het aandeelhoudersbelang opereren. Anderzijds wordt gesteld dat de Nederlandse energiebedrijven, al dan niet samengevoegd, te klein zijn om in de Europese markt te overleven in concurrentie met de grote buitenlandse concerns. De internationalen leggen de nadruk bij de inkoopkracht en de investeringsmogelijkheden van grote internationale bedrijven.

Door
Aad Correljé

In de discussie tussen de lokale en internationale oplossingen mist echter een belangrijk argument. Cruciale aspecten voor de omvang van energiebedrijven zijn de schaal van het bedrijf en de mogelijkheden om de productie en inkoop van energie te coördineren met de levering aan de verschillende soorten afnemers.

Historisch gezien is de ontwikkeling van de omvang van elektriciteits- en gasbedrijven sterk bepaald door, enerzijds, de manier waarop de energie geproduceerd en ingekocht werd en, anderzijds, de eisen die het energieverbruik stelde. Daarbij speelden technologie en ruimtelijke aspecten een belangrijke rol. Eind 19de eeuw kwamen de eerste gemeentelijke systemen tot stand, waarbij lokale karakteristieken zowel de productie als het verbruik bepaalden. In de loop van de 20ste eeuw werden deze systemen gekoppeld tot regionale systemen, onder druk van de schaalvergroting in de opwekkings-techniek, en de mogelijkheden om verschillende profielen van afname te balanceren. Vervolgens werd na de Tweede Wereldoorlog een internationaal koppelnet aangelegd om deze regionale systemen met elkaar te verbinden. De introductie van het aardgas uit Groningen en kleinere velden maakte een nationaal gasnet noodzakelijk. In beide gevallen was er sprake van een hiërarchie, waarbij de lokale netten de afnemers van stroom en gas voorzagen via de centrale hoogspannings- en hogedruknetten. Dit systeem be-

rustte op een maximale coördinatie van het verbruik en de productie van gas en stroom op nationaal niveau. Deze vorm van aansturing vond zijn weerslag in de nationale planning van de elektriciteits- en gasproductie, nationale primaire netwerkbedrijven en regionale lagere netten en leveranciers, met de bijhorende eigendomsverhoudingen. De huidige discussie rond het eigendom van de leveranciers en de aansturing van de afgesplitste netten gaat nog steeds uit van deze verhoudingen.

Vooruitkijkend is het verstandiger om de vraag te stellen hoe de energievoorziening er op termijn uit zal gaan zien en wat voor eigendomsverhoudingen en sturingsmechanismen daarbij passen. Laten we er vanuit gaan, dat de doelstellingen op het gebied van duurzaamheid serieus nagestreefd worden, door middel van Europees en nationaal beleid. Aan de aanbodkant lijkt de toekomst dan te liggen in een internationaal patroon, waarbij verschillende vormen van centrale duurzame en fossiele elektriciteitsopwekking, al dan niet met de ondergrondse opslag van CO₂, ontwikkeld zullen worden op de meest geschikte plaatsen. Grootschalige, gekoppelde windparken in de Noordzee en zonne-energie uit de Sahara zijn mogelijke voorbeelden. De import van gas via pijpen en LNG vanuit verschillende nieuwe productielanden en de tijdelijke opslag op geschikte plaatsen zullen ook leiden tot veranderingen in het huidige eenrichtingsverkeer van gas in Europa. Maar ook zullen steeds meer afnemers decentraal stroom en/of warmte gaan produceren, met gas of andere duurzame energiebronnen, al dan niet in combinatie met lokale opslag.

Deze veranderingen vormen de grote uitdaging voor de bestaande energiebedrijven. De noodzaak tot coördinatie van de investeringen en het beheer van deze internationale en lokale systemen van energieopwekking en van de bijbehorende transport- en opslagfaciliteiten zal, net als in het verleden, consequenties hebben voor de organisatie van de energie-industrie. Met het oog op deze nieuwe structuren ligt het voor de hand, enerzijds, te streven naar grotere, op Europese schaal opererende bedrijven die gebruik kunnen maken van schaalvoordelen en omgevingsfactoren om hun duurzame en traditionele productiesystemen te optimaliseren, in termen van kosten en duurzaamheid. Anderzijds lijkt er ruimte te bestaan voor lokale systemen die aansluiten bij de specifieke behoeften en mogelijkheden van afnemers en zelfopwekkers. Denkend vanuit het publieke belang van een zekere, een duurzame en een betaalbare energievoorziening in de toekomst lijkt het verstandiger om de discussie vanuit deze argumenten te voeren, in plaats van terug te grijpen op ideeën over technologie, schaal, aansturing en eigendom uit het verleden. ■

Aad Correljé is universitair hoofd-docent Economie van Infrastructuur aan de TU Delft en verbonden aan het Clingendael International Energy Programme.